Puolustusselonteko 22.10.2021

1. Toimintaympäristö

Suurvaltakilpailu on jatkunut Yhdysvaltain nykyisenkin hallinnon aikana. Yhdysvaltain fokus on Kiinassa, mutta Yhdysvallat ei ole vähentänyt investointejaan ja käytännön toimiaan Euroopassa. Monenkeskiset sopimusjärjestelmät haastetaan toistuvasti globaalilla tasolla. Viimeisimpänä esimerkkinä AUKUS-sopimus Australian kanssa.

Venäjän strategisesti tärkeät alueet sijaitsevat Suomen läheisyydessä, mikä on tehnyt Suomesta mielenkiintoisen yhteistyökumppanin. Nato on palannut ISAF-operaation jälkeen perustehtäväänsä oman alueen puolustamiseen, minkä lisäksi Venäjän Krimin operaatio johti sotilaallisen valmiuden parantamiseen kaikkialla Euroopassa. Venäjän osoittama päätöksenteon ja operaatioiden nopeus on huoli Naton itäisissä jäsenmaissa, koska Naton monikansallinen päätöksenteko ottaa oman aikansa. Sama pätee EU:n päätöksenteon nopeuteen.

Venäjän sotilaalliset aktiviteetit arktisella alueella ja sukellusvenetoiminnan palaaminen kylmän sodan tasolle ovat lisänneet Pohjois-Atlatin meritien merkitystä joukkojen kiireisenä täydennystienä Eurooppaan. Aikaviive on johtanut USA:n ennakkovarastoinnin lisäämiseen Euroopassa. Pohjoisen alueen sotilaallinen merkitys on kasvanut ja Itämeri on strategisesti vain Skandinavian niemimaan erottama osa tätä laajaa aluetta.

Fyysisen toimintaympäristön rinnalla ovat kyber-, avaruus- ja informaatioympäristö, joiden suhteellinen merkitys kasvaa koko ajan yhteiskuntien ja sotilaallisen toiminnan digitalisoituessa. Avaruustilannekuva on erityisen tärkeä arktisilla alueilla muun sensori- ja kommunikaatioverkon puuttuessa. Kansainvälisen kaupallisen satelliittiyhteistyön ohella Suomella on jo kyky kehittää minisatelliitteja ja lähettää niitä avaruuteen, missä on kaupallinen mahdollisuus Suomen korkean teknologian teollisuudelle. Nämä kyvyt saattaisivat palvella myös puolustusvoimien intressejä.

2. Kokonaisturvallisuus

Koronapandemia osoitti varautumisen ja huoltovarmuuden merkityksen suomalaiselle yhteiskunnalle. Kokonaisturvallisuuden ja tiiviin viranomaisyhteistyön johtamisprosessia ja koordinaatiota täytyy edelleen kehittää. Valtiojohdon ja viranomaisten oikea-aikaisten toimien pohjana on kattava tilannekuva ja -ymmärrys, missä avainasemassa on toimiva

valtioneuvoston tilannekeskus. Valtiojohdon valmius- ja päätöksentekoharjoitukset ovat tarpeellisia johtamisrakenteen yhteensovittamisessa ja usean hallinnonalan varautumisessa.

3. Kyberturvallisuus

Suomen kyberturvallisuusstrategian päivitystyö on käynnistetty Turvallisuuskomitean päätöksellä keväällä 2018 ja Puolustusministeriö on julkaissut kyberpuolustuksen kehittämisen strategiset linjaukset 2019. Puolustusvoimat on panostanut noin 200 M€ ja 200 henkilötyövuotta kybertoimintaan. Muualla valtionhallinnossa resursointi on murto-osa tästä. Kyberturvallisuutta Suomessa koordinoi liikenne- ja viestintäministeriö. Kyberuhkien estäminen ja torjuminen edellyttävät pysyvien yhteistyörakenteiden kehittämistä viranomaisten välillä.

Turvallisuusympäristön edellyttämät viranomaisten toimintaedellytykset kansallisen kyberturvallisuuden varmistamisessa ja kyberpuolustuksessa sekä yhteiskunnan kyberturvallisuutta uhkaavissa tilanteissa tulee varmistaa nopeasti aloitettavilla toimenpiteillä, joiden riittävät resurssit tulee turvata. Rajat ylittävät verkkohyökkäykset yhteiskuntien kriittistä infrastruktuuria vastaan ovat arkipäivää jo nyt. Uusien selvitystöiden ja työryhmien sijasta on ryhdyttävä toimiin, joilla toimeenpannaan hallinnonalojen, viranomaisten ja muun yhteiskunnan tiivis kyberyhteistyö entistä haasteellisemmaksi muuttuvassa toimintaympäristössä.

4. Puolustusyhteistyö

Suomen puolustusyhteistyötä on viime vuosina kehitetty rakentamalla kahden- ja monenvälisen puolustusyhteistyön laaja verkosto, jossa keskeisten kumppaneiden kanssa on laadittu lukuisa määrä puolustusyhteistyön puiteasiakirjoja. Kahdenvälisissä MoU/SoI/FA-sopimuksissa on samankaltainen perusrakenne eivätkä sopimukset sido kumpaakaan osapuolta, vaan ne jättävät konkreettiset yhteistyötoimet puolustushallinnon vastuulle.

Monikansallisen Nato- ja EU-yhteistyön lisäksi on sovittu Euroopan johtovaltioiden kanssa yhteistyöjärjestelyjä: FNC (Saksa), JEF (UK) ja EI2 (Ranska). Suomen toiminta näissä yhteisöissä on ollut resursseiltaan pienimuotoista. Jos sopimusten yhteistyöjärjestelyjä alettaisiin johtovaltoiden toimesta realisoida, saattaisi Suomelle olla haasteellista vastata samanaikaisiin yhteistyötarpeisiin. Monen- ja kahdenvälisen yhteistyön tavoitteita ei ole asetettu tärkeysjärjestykseen, vaan tavoitteita palvelee joukko eri aikoina laadittuja sopimuksia.

EU:lla on tavoitteena syventää turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä, vahvistaa unionia itsenäisenä toimijana ja turvallisuusyhteisönä sekä tuoda työkaluja jäsenmaiden puolustuksen kehittämiseen. Tällä hetkellä pysyvä rakenteellinen yhteistyö (PRY) on sarja eri maiden esittämiä ja EU:n virallistamia yhteistyöhankkeita, joita ei ole koordinoitu EU-maiden puolustuskykykartoituksen (CARD) ja puolustuskykysuunnittelun (CDP) kanssa.

EU:n perussopimukset eivät mahdollista yhteisten varojen suuntaamista sotilaalliseen puolustukseen. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa EU:n taisteluosastoja ei ole kertaakaan käytetty operatiivisessa toiminnassa, koska EU:n yhteisten päätösten kustannukset joutuisivat maksamaan kulloinkin päivystystysvuorossa olevat maat omista puolustusbudjeteistaan. Ilman EU:n yhteistä rahoitusta mahdollisten uusien taisteluosastojen perustamisessa ja käytössä säilyvät samat haasteet, mikä pätee EU:n puolustusulottuvuuden kehittämiseen laajemminkin.

Pohjoismaisesen puolustusyhteistyön uutena kehityssuuntana on Suomen, Ruotsin ja Norjan välinen puolustusyhteistyö ja erityisesti Norjan kanssa kahdenvälisesti sovittu yhteistyö, joka kattaa myös operatiiviseen suunnittelun pohjoisilla alueilla. Tämä on oikea-aikaista toimintaa, koska sotilaallinen aktiviteetti on kasvanut viime vuosina pohjoisessa ja arktisilla alueilla.

Yhdysvallat on Suomelle tärkeä yhteistyökumppani, jonka kanssa on viime vuosina allekirjoitettu selkeät kahden- ja monenväliset aiejulistukset ohjaamaan puolustushallinnon ja puolustusvoimien yhteistyön syventämistä ja kehittämistä. Kahdenvälistä puolustusyhteistyötä koskevan aiejulistuksen mukaisesti tärkeitä yhteistyön osa-alueita ovat muiden muassa tiivistyvä ja syvenevä materiaaliyhteistyö, suorituskyky-yhteistyö, koulutus- ja harjoitustoiminta sekä valmiuden ja yhteistoimintakyvyn kehittäminen.

5. Maavoimien suorituskyky

Ensimmäisen puolustusselonteon linjaamat meri- ja ilmavoimien päätorjuntajärjestelmien uusinnan valmistelut ovat pitkällä. Samaan aikaan maavoimien valmiutta ja tulivoimaa on kehitetty. Suomen kenntätykistö on lukumäärältää Euroopan suurin Puolan ohella. Maavoimien pitkän kantaman tulenkäytön kehittäminen on edennyt suunnitellusti ja nyt Suomella on Pohjoismaiden pisimmälle kantavat raketinheitinjärjestelmät. Maavoimien pitkän kantaman täsmäasejärjestelmien rinnalla on kehitetty meri- ja ilmavoimille vastaavat kyvyt, jotka on sovitettu yhteen puolustusvoimien

yhteisen tulenkäytön prosessilla. Tämä on merkittävä kynnysasejärjestelmäkokonaisuus Pohjoismaiden alueella.

2020-luvun lopulla maavoimien liikkuvuuden turvaaminen on puolustusvoimille strategisen tärkeä kyky. Taktisen liikkuvuuden ohella on kehitettävä operatiivista liikkuvuutta eli joukkojen siirtokykyä ja painopisteen muodostamista koko maan alueella. Pohjoisten alueiden kasvavan tärkeyden vuoksi myös arktinen liikkuvuus on turvattava. Tässä on minisatelliittien ohella oiva mahdollisuus suomalaiselle teollisuudelle olla mukana monikansallisissa EU:n osittain rahoittamissa kehittämisohjelmissa, jotka tuottavat todellista ja tarpeellista puolustuskykyä Suomelle.

Osana ilmapuolustuskokonaisuutta kehitetään ilmatorjunnan korkeatorjuntakykyä. Tämä ohjusilmatorjunta täydentää koko maan kattavaa hävittäjätorjuntaa strategisissa painopisteissä kuten pääkaupunkiseudulla. Ilmatorjuntaohjukset ehtivät torjumaan horisontin yläpuolella lentäviä hitaita ilmamaaleja suurillekin etäisyyksille, mutta kykenevät avaruudesta yli kiväärinluodin nopeudella syöksyvien ballististen ohjusten torjuntaan vain rajoitetuilla alueilla pistemaaleissa. Tämä on suojattavaan pinta-alaan nähden kallista ja mahdollista vain Suomen ulkopuolelta saaduilla ennakkovaroituksilla. Tämän vuoksi maailmassa ei ole maita, joilla olisi koko maan kattava ohjustorjuntajärjestelmä.

Kenraali evp Jarmo Lindberg